

ПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО ТА П. ПОРОШЕНКА В ДИСКУРСІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ

ВСТУП

Проблема дослідження: Політичні конфлікти є звичайними явищами для будь-якої держави. Однак, політичний конфлікт нової сили та старої еліти у лиці В.Зеленського та П.Порошенка є актуальною подією для дослідження, оскільки протистояння двох представників влади знаходиться на вустах у кожного громадянина.

До того ж, пройшов лише рік з дня, коли до вдали прийшли нові обличчя, які до того не мали нічого спільного із політикою та державотворенням.

Також, актуальності дослідженню додає період, який охоплює політичний конфлікт між двома постатями, а саме російсько-українське протистояння, у тому числі вже пережита, однак ще така болюча «Революція гідності», яка ще більше акцентує увагу на темі дослідження.

Крім того, процес введення політичної боротьби та методів, які при цьому застосовуються є не менш цікавими та актуальними для дослідження.

Тому, дослідження є досить актуальним та необхідним.

Метою дослідження є дослідити особливості політичного конфлікту В. Зеленського та П. Порошенка в дискурсі російсько-українського протистояння.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання:**

1. Проаналізувати засадничі теоретичні засади дослідження політичних конфліктів;
2. Дослідити політичні конфлікти в Україні в їх практичному вимірі;
3. Дослідити причини політичного конфлікту В. Зеленського та П.Порошенка та окреслити його потенційні наслідки.

Об'єктом дослідження є політичний конфлікт.

Предметом дослідження є політичний конфлікт В. Зеленського та П. Порошенка в дискурсі російсько-українського протистояння.

Стан аналізу проблеми. Дослідженням теми займалися такі науковці, як А.В. Глухова щодо питання старих та нових підходів політичних конфліктів, зокрема Ю. Древаль, Г. Зиммель, Т. Лоуї займалися розробками теорій конфліктів, Л.В. Иноземцев, В.М. Степаненкова, С. Тихонюк, С.С. Яремчук – соціальних проблем, які ставали причинами виникнення політичних конфліктів, крім того, Л.М. Герасін, О.Е. Денисюк, М.І. Панов, О.М. Сахань – змістом, причинами виникнення політичних конфліктів, М.І. Требін, Н.І. Михальченко – сучасним станом розвитку політичної культури, а також ряд інших науковців, які внесли значний вклад у розвиток політичної конфліктології.

Джерелами дослідження є підручники, наукові статті з питання політичних конфліктів, теоретичних підходів та актуальні новини.

У процесі написання роботи було використано наступні **методи дослідження**:

- метод івент-аналізу;
- метод порівняльного аналізу;
- метод системного аналізу.

Дана робота **складається** зі вступу, трьох розділів, що містять підрозділи, які включають в себе шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

У Розділі 1 розкрито теоретичні засади дослідження політичних конфліктів, у Розділі 2 – політичні конфлікти в Україні: практичний вимір дослідження, у Розділі 3 – політичний конфлікт В. Зеленського та П.Порошенка: причини та потенційні наслідки.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

1.1. Політична конфліктологія: основні підходи

Політичні конфлікти є невід'ємною частиною сучасного життя. Однак чи завжди конфлікти є проявом негативного фактору у суспільні? Не завжди, адже конфлікти є процесом, у ході якого можна досягти певного консенсусу, знайти відповіді на питання, які турбують тут і зараз, а також свідчать про зміну суспільної думки на те чи інше явище або подію.

Як вдало висловився відомий український дослідник С. Яремчук: «конфлікти – джерело змін, які відбуваються в суспільстві, розвиток якого – це безперервний процес виникнення та розв'язання різноманітних суперечностей особистостей та соціальних груп».¹

Розвиток сучасної політичної конфліктології як науки та навчальної дисципліни розпочався у XX столітті. Перші теорії з'явилися у другій половині XIX століття шляхом відмови від гармонійної картини постхристиянських, станових, патримоніальних або конкурентно-капіталістичних моделей добробуту та визнання суперечностей і конфліктів у суспільстві.²

Як пише відомий німецький теоретик політики К. фон Байме, найважливіші конфліктні моделі були пов'язані з одним з трьох великих ідеологічних течій в політиці XIX і XX століть.

Ліберальні теоретики заперечували метафізику держави як політичної спільності і фікцію єдиної влади, вказуючи, що держава – це лише сума груп, які в ній живуть та їхніх інтересів. Звідси виникає така модель конфлікту, у якій суб'єктами виступають «групи за інтересами».

Соціалістичні теоретики, що виходили з протиставлення держави та суспільства, висунули теорію, відповідно до якої держава у перспективі буде

¹ Яремчук С.С. Основи конфліктології : Конспект лекцій. Чернівці: Рута, 2008. 80 с

² Глухова А. В. Политическая конфликтология между старыми и новыми подходами. Современная конфликтология в контексте культуры мира. М., 2001. С. 71-85

скасована саморегульованим суспільством. Вони розвивали історичну теорію, яка базувалася на моделі «класового конфлікту».

Авторитарно-консервативні мислителі, які критикували ліберальну парламентську демократію, розвивали теорії, які мали вирішити головну, на їх погляд, проблему суспільства, у силу чого виходили з конфлікту «еліти - маси».

Ці три підходи не зводилися до суворого політичного розмежування. «Теорії груп за інтересами» розроблялися не тільки лібералами, класовий аналіз робили не тільки марксисты, а дослідження еліт здійснювали не тільки консерватори. Підходи взаємно доповнювали один одного, хоча їх змішання, на думку К. фон Байме, нерідко змінювало значення окремих понять.³

Можна зробити висновок, що основу будь-яких підходів у політичній конфліктології складають класи, групи та еліти.

Наприклад, концепція конфлікту цивілізацій С. Хантингтона, у якій звертається увага на зростанні цивілізаційної ідентичності людей та загострення боротьби між націями та групами, які є представниками різних цивілізацій.

Однак, інший підхід, який був тривалий час одним із значимих - теорія класового конфлікту К. Маркса. У ній говорилося про те, що економічні відносини визначають усі інші, політична боротьба є лише просте відображення класового конфлікту, коріння якого ховаються у відносинах власності. Вищою формою конфлікту є політична і соціальна революція, яка виконує роль «локомотива історії», тобто двигуна прогресу.

Незважаючи на об'єктивні умови, які породжують революції (антагоністичні протиріччя у відносинах власності і влади, що склалися між двома основними класами - буржуазією і пролетаріатом), вона потребує також

³ Лоуи Т. Глобализация, государство, демократия: образ новой политической науки. **Политические исследования.** 1999 (№5). С. 110-111

зрілості суб'єктивного чинника, а саме у політичній мобілізації пригнобленого класу і його готовності до вирішального бою.⁴

Також, все більший вплив на розробку проблематики конфлікту стала надавати соціологія.

Німецький соціолог Г. Зіммель вважається першим, хто ввів у науковий обіг термін «соціологія конфлікту». Саме він вважається одним із найяскравіших представників функціональної теорії конфлікту та її засновником.

Зіммель вважав, що конфлікт постає універсальним соціальним явищем, яке надає гармонійності у стосунках між групами чи прошарками всіх суспільств. Абсолютна гармонія у суспільстві неможлива, або за таких умов суспільство є нежиттєздатним.⁵

Концепція Г.Зіммеля підтверджує, що саме конфлікт є центральним елементом культури, а цим самим і соціально-політичного життя: «Як тільки життя піднеслося над суто тваринним станом до деякої духовності, а дух, у свою чергу, піднявся до стану культури, в ній, виявився внутрішній конфлікт, наростання і вирішення якого є шлях оновлення всієї культури».⁶

Райнер Преторіус у своїй праці «Теорія конфлікту» вказує, що у 60-х роках у США політична соціологія розділилась на два напрями: «конфліктну школу» і «школу консенсусу». У основі «конфліктної школи» – концепція «чистого» (або абсолютного) конфлікту, відповідно до якої суперечність між суб'єктами має не виправний чи «патологічний» характер.

На рівні узагальнень така ситуація є моделлю «гри» з нульовою сумою (виграш одного учасника обов'язково призводить до рівнозначного за масштабами й наслідками програшу іншого учасника). У руслі наведених відносин між політичними гравцями обов'язковою умовою виходу з конфлікту має бути «знищення» або супротивника, або наявної ситуації.

⁴ Иноземцев В. Л. Социальное неравенство как проблема становления постэкономического общества. **Политические исследования.** 1999 (№ 5). С. 28

⁵ Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів : навч. пос. К. : Кондор, 2004. 172 с

⁶ Зиммель Г. Избранные работы. К. : НикаЦентр, 2006. 440 с

«Школа консенсусу» базується на інших критеріях. Наявність конфлікту в соціальних процесах вважається природною і неовов'язково загрозливою системою.⁷

Дещо схожу теорію розробляв Р.Дарендорф. Основа його теорія полягає у тому, що конфлікт у політиці є звичайним станом, а тому намагання створити безконфліктне політичне середовище – це утопія.

У своїй роботі «Елементи теорії соціального конфлікту» він розглядає етапи розвитку конфлікту, фактори, що визначають його форми, і оцінює можливі способи вирішення.

Р. Дарендорф визначає соціальний конфлікт як «будь-яке відношення між елементами, яке можна охарактеризувати через об'єктивні («латентні») або суб'єктивні («явні») протилежності».

При визначенні конфлікту, по-перше, передбачається, що ступінь усвідомлення суперечності не важлива для характеристики відносин як конфліктних. На першому етапі конфлікту протилежність може бути як усвідомленою, так і неусвідомленою.

По-друге, визначення конфлікту не включає в себе в якості необхідної ознаки наявність відкритої запеклої боротьби. Конфліктна взаємодія має широкі кордони.

По-третє, кожен конфлікт зводиться до відносин двох елементів. Якщо в конфлікті беруть участь кілька груп, коаліції відновлюють його біполярність

Р. Дарендорф обґрунтувавши теорію конфлікту, яка одержала назву «конфліктна модель суспільства» зробив висновок, що лише регульовані політичні конфлікти здатні виконувати для держави і суспільства певну позитивну роль, незважаючи на ті можливі матеріальні, політичні, соціальні чи моральні збитки, які вони зазвичай несуть із собою.⁸

⁷ Древалю Ю. Теорія конфліктів і організація роботи парламентів . Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України: Зб. Наук. праць. К., 2008. Вип. 42. (підсерія «Курасівські читання»). С. 40-48.

⁸ Степаненкова В. М. Понятіє соціального конфлікту в теорії Р. Дарендорфа. **Соціологіческие исследования**. 1994. (№ 5) С. 141-142

Теорія «конфліктного функціоналізму» Л. Козера є фундаментом сучасної науки про конфлікт і включає цілий ряд питань: причини конфліктів, їх гостроту, тривалість та функції.

За Козером: «конфлікт – підстраховуючий клапан системи, який дозволяє через наступні реформи і інтегративні зусилля на новому рівні приводити соціальний організм у відповідність зі зміненими умовами».

Л. Козер був саме тим дослідником, хто бачить в конфлікті позитивну роль. У своїй праці «Враждебность и напряженность в конфликтных отношениях» він виражається наступним чином: «конфлікт очищує повітря, тобто видаляє скупчення придувлених ворожих емоцій, даючи їм вільний вихід в діях».⁹

Ближче до кінця ХХ століття нові концепції політичних конфліктів почали пропонувати такі вчені, як Д. Сандерс, М. Геншер, Т. Нейрн тощо.

Д. Сандерс у теорії «внутрішньої конфліктної поведінки, вважає, що усі дестабілізуючі події розглядаються як відхилення від системи специфічної «нормальності», які відрізняються від країни до країни і від періоду до періоду часу.

Під такими подіями Сандерс розуміє зміни в режимі, владі і співтоваристві, мирні і насильницькі виклики політичній системі, тобто різні форми внутрішньої конфліктної поведінки.

Категорія нормальності, відхилення від якої приводить до конфліктів, пов'язана з рівнем масової свідомості, вираженим у пануючих в даному суспільстві на даний момент соціальних цінностях.¹⁰

Популярність набрала теорія внутрішнього колоніалізму, запропонована професором Вашингтонського університету М. Геншером у 1975 р.

М. Геншер пов'язує проблеми нерівномірності соціально-економічного розвитку з етнічними розходженнями населення держави.

⁹ Тихонюк С. Конфлікт: еволюція поняття від філософії до державного управління URL: www.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/SP_3_2012.pdf

¹⁰ Примуш М. Конфліктологія URL: <http://studentam.net.ua/content/category/24/318/86/>

Важливим є політичний конфлікт між центральним урядом і етнічними периферійними групами в процесі модернізації багатонаціональної держави. Посилення розходжень у соціально-економічному розвитку етнонаціональних груп пояснюється їхньою нерівномірною модернізацією. Економічна нерівність, що утворилася, стає причиною прояву етнонаціональної солідарності, а надалі – етнонаціоналізму.

Близька до цієї концепції теорія «нерівномірного розвитку» Т. Нейрна, директора Шотландського міжнародного інституту. На його думку, етнонаціональний конфлікт – результат нав'язування менш розвинутим районам країни зразків розвинутого центру.¹¹

Отже, дослідники підходів політичної конфліктології запропонували достатньо теорій, і їх кількість лише зростає, однак, вони базуються у площині трьох основних категорій – класи, групи та еліти.

¹¹ Жекало Г.І. Теоретичні аспекти вивчення політичних конфліктів. URL: file:// 580-%23%23default.genres.article%23%23-1170-1-10-20150629%20.pdf